

Yaşıl dünya naminə həmrəy olaq!

COP - İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyası insanın iqlim mühitinə təhlükəli müdaxiləsinin qarşısını almaq məqsədilə 1992-ci ilin iyununda Rio-de-Janeyro şəhərində keçirilmiş Yer Sammitində imzalanmış sənəddir. COP (Conference of Parties) abreviatürünün ingilis dilindən tərcüməsi Tərəflər Konfransı deməkdir. Tərəflərin Konfransı İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının icrasına nəzarət edən ali qərarverici orqandır. Bu Konvensiyaya üzv olan 190-dan çox ölkə var.

Ötən il dekabrın 11-də Dubayda COP28-in plenar iclasında COP29-un bu il Azərbaycanda keçirilməsi haqqında qərar qəbul olunub.

COP29

BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası

BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası ərəfəsində dünya ictimaiyyətinin diqqəti Azərbaycana yönəlib. 2024-cü il noyabrın 11-22-də keçiriləcək əsas tədbirdən 11 ay əvvəl həm hökumət, həm də müvafiq qurumlar səviyyəsində intensiv hazırlıq prosesinə başlanılıb. Qeyd edək ki, Azərbaycanın COP-a sədrliyi bu il noyabrın 11-də başlayacaq və gələn ilin noyabr ayında Braziliyada sona çatacaq.

Azərbaycanın konfrans çərçivəsində müəyyən etdiyi vəzifələr nəzərəcarpan dərəcədə iqlim dəyişmələrinin baş verdiyi dövrdə global əhəmiyyətə malikdir. Tədbirin əhəmiyyətini və onun miqyasını nəzərə alaraq, ölkəmizin qarşıya qoyduğu prioritet və gözləntiləri barədə Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin müavini, COP29-un Azərbaycan üzrə baş danışıqçısı Yalçın Rəfiyevlə söhbət etdik.

—Yalçın bəy, COP29 çərçivəsində Bakının iqlim və enerji layihələri barədə ətraflı məlumat verməyinizi xahiş edirik.

—COP çərçivəsində bir neçə istiqamətdə hazırlıq işləri davam etdirilir. Birincisi, danışıqlar istiqamətidir ki, burada üzv dövlətlərlə əlaqədəyik, çalışırıq ki, yekun kollektiv kəmiyyət hədəfinə nail olaq. İkinci əsas mühüm istiqamət enerji və iqlim ilə bağlı layihələr, təşəbbüslər məsələsidir. Burada iki kateqori-

rufatı Təşkilatı (FAO) ilə birlikdə həyata keçiririk. Bu, indiyə qədər qeyd olunan istiqamətdə COP-lar içərisində irəli sürülmüş təşəbbüslərin əlaqələndirilməsini, onların arasında harmoniyanın qurulmasını nəzərdə tutan bir təşəbbüsdür. Daha bir təşəbbüsümüz şəhərsalma ilə bağlıdır. Yeni bundan sonra salınacaq şəhərlərdə, həm Azərbaycanda, həm də dünyanın digər hissələrində iqlim amili, daha çox "yaşıl zonalar"ın yaradılması, "yaşıl enerji"dən istifadə edən şəhərlərin sayının artırılması, bərpaulunan

lakətlərə cavab olaraq dərhal çevik vəsait ayrılacaq. Ən vacib mahiyyət isə bunun Investisiya Fondu olmasıdır, yeni bura qoşulan dövlət və özəl sektor təmsilçiləri dünyada iqlim ilə bağlı investisiyaya ehtiyac duyan dövlətlərə sərmayə yatıracaq və bundan əldə olunan gəlir yenidən fonda qaydacaq, dövriyyəyə olacaq. Hətta əldə edilən qazancın təxminən 20 faizi müəyyən bir maliyyə mexanizmində toplanacaq.

mək o qədər də asan məsələ deyil. Digər bir qrup isə deyir ki, bunu yenə də inkişaf etmiş ölkələr əvvəlki qaydada ödəməlidirlər, çünki tarixi məsuliyyət, emissiyaların artımı, sənayeleşmə əsasən o dövlətlərin üzərindədir və onlar ödəməlidirlər.

Paris Sazişinin 6-cı maddəsi ilə bağlı qeyd edim ki, karbon bazarları dedikdə, hər bir ölkənin elan etdiyi illik emissiya miqdarı ilə bağlı planları var. Ölkə var ki, bərpaulunan enerjiyə yatırım hesabına

həmin dövlətlərdə ehtiyacların ödənilməsi üçün əlavə xərclərə yönəldilə bilər.

—Azərbaycan, BƏƏ və Braziliyanın təşəbbüskarı olduğu "üçlük mexanizmi" çərçivəsində əməkdaşlıqla bağlı hansı gözləntilər var?

—Öncə qeyd edim ki, "üçlük mexanizmi"nin təşəbbüskarı Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri olub. Növbəti COP-un Azərbaycanı keçiriləcəyi bəlli olduqdan sonra biz ev sahibi olaraq bu mexanizmi davam etdirməyi qərara aldığımızı qeyd edirik. Bizim təşəbbüsümüz budur ki, gələn il Brazili-

si başlayanda qərar verdik ki, BMT sistemi ilə səmərəli əməkdaşlıq edək. Bununla əlaqədar, təşkilatın Baş katibinə məktub ünvanlayaraq xahiş etdik ki, BMT Azərbaycan hökumətinin təşəbbüsləri ilə bağlı səfərbər edilsin və birgə aparat qurulsun. Müsbət cavab aldıqdan sonra BMT Baş katibinin təlimatı ilə təşkilatın 35 qurumunu əhatə edən işçi qrupu yaradıldı. Həmin qrupun həmsədrləri BMT-nin Azərbaycandakı rezident əlaqələndiricisi Vladanka Andree-

COP29:

hədəflərin həyata keçirilməsini mümkün edən tədbir

ya ayrılır. Birinci COP Sədrliyinin, yeni Azərbaycanın təşəbbüsü və layihələri daxildir. Bununla əlaqədar 14 təşəbbüs elan etmişik. Bunlardan bəziləri enerji ilə bağlıdır, misal üçün "yaşıl enerji" saxlanları, "yaşıl enerji" dehlizləri, təmiz hidrogenlə bağlı layihələrimiz var. Bundan əlavə, əgər iqlimlə əlaqədar olan digər layihələri kateqoriyalara bölsək, bunlardan bəziləri adaptasiya, insan kapitalı ilə bağlıdır. Burada əsas komponent iqtisadi əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının (OECD) sağird nailiyyətlərinin beynəlxalq qiymətləndirilməsi (PISA). Burada 15 yaşlı məktəblilərin ümumi dünyagörüşü və biliklərinin qiymətləndirilməsi aparılır. Azərbaycan artıq uzun illərdir bu qiymətləndirmədə iştirak edir, oxu, riyaziyyat və digər istiqamətlər üzrə şagirdlərin bilikləri yoxlanılır. Təklifimizə əsasən, 2029-cu ildəki qiymətləndirmədə, həmçinin şagirdlərin ətraf mühitə dair bilikləri yoxlanılmalıdır. Təşəbbüsümüzün əsas mahiyyəti məhz bundan ibarətdir. Hazırda bu təşəbbüs üzərində OECD ilə birgə iş aparılır.

enerjidən istifadə edən nəqliyyat vasitələrinin çoxaldılması, hətta binaların tikilməsi zamanı istifadə olunan materialların ekoloji təmiz, iqlimə uyğunlaşan olması, "təbiət dostu" olan elementlərdən istifadə nəzərdə tutulur.

Çox mühüm təşəbbüslərimizdən biri maliyyə istiqamətində İqlim Fəaliyyəti Fondunun yaradılmasıdır. İndiyə qədər iqlimlə bağlı təşəbbüslərin maliyyələşməsi üçün uyğun mənbə formalaşmayıb. Dünya Bankında kifayət qədər maliyyə var, lakin dövlətlər üçün onlara çıxış əlçatan deyil. Misal üçün Karib hövzəsində yerləşən istənilən dövlətdə təbii fəlakət baş verdiyi zaman onlar Dünya Bankına və ya iqlim fondlarına müraciət edirlər ki, həmin fəlakətin nəticələrinin aradan qaldırılması, bərpası məqsədilə vəsait ayrılınsın. Lakin buna cavab təxminən 1-2 il ərzində gəlir. Bu da həmin dövlətlər üçün artıq lazımsız olur. Yeni Dünya Bankında, fondlarda olan bürokratiya buna imkan vermir. Bizim təsis edəcəyimiz Fond məhz bu cür bürokratiyadan uzaq yuxarıda qeyd etdiyim fə-

Digər bir vacib global təşəbbüsümüz "COP atəşkəsi"dir. Bu barədə artıq müəyyən açıqlamalar verilib. Onun mahiyyəti COP dövründə dünyada bütün münacişələrdə atəşkəsin elan edilməsidir. Bu, bir o qədər real görünməyə də, tərəflərin buna nə dərəcədə riayət edəcəyi sual doğurur. Bunun sülh ilə bağlı olması məsələnin bir tərəfidir. Bu təşəbbüs həm də karbon qazlarının emissiyasının azalmasına xidmət edir. Çünki məlumdur ki, dünyada global emissiyaların 5-6 faizi hərbi fəaliyyətin payına düşür. Bu təşəbbüsü elan etməklə biz həm dünyada sülh gündəliyinə töhfə verir, eyni zamanda emissiyaların azalmasına xidmət edirik.

—Paris Sazişinin 6-cı bəndi ilə əlaqədar COP Sədrliyinin əsas istiqamətləri və Yeni Kollektiv Kəmiyyət Hədəfi (NCQG) barədə məlumat oxucular üçün maraqlı olar.

—Danışıqlar istiqaməti üzrə iki əsas gözləntimiz var. Birincisi, Yeni Kollektiv Kəmiyyət Hədəfi ilə bağlı, ikincisi isə Paris Sazişinin 6-cı bəndi, yəni karbon bazarları ilə əlaqədar qərarın qəbuludur. Hər iki qərar global mənada çox vacibdir, çünki 2009-cu ildə keçirilən COP zamanı qərar qəbul olunub ki, bütün dövlətlər inkişaf etməkdə olan dövlətlərə illik əsasda 100 milyard ABŞ dolları həcmində vəsait ayırsınlar. Bu vəsait həmin dövlətlərdə həyata keçiriləcək iqlimlə bağlı tədbirlərin icrasına yönəldiləcək. Həmin dövrdən artıq 15 il keçir, bu məbləğ də təbii olaraq artır. Hazırda danışıqlar məhz bu istiqamətdə aparılır: həm yeni rəqəmin müəyyənləşdirilməsi, həm də bu məbləği kim ödəyəcək. Hər iki məsələ ilə bağlı dövlətlər arasında böyük ziddiyyətlər var. Bir qrup dövlətlər bəyan edirlər ki, 100 milyard ABŞ dollarından daha yüksək rəqəm ödəməyə hazırıq, o halda ki, inkişaf etməkdə olan ölkələrdən bəziləri kifayət qədər imkana malikdir, onlar da bu məbləği ödəsinlər. Ödəməyəcəkləri təqdirde, biz rəqəmin çox da yüksəldilməsinin tərəfdarı deyilik. Çünki həmin vəsaiti ödə-

emissiyaları azaltmağa nail olur. Bu azaldılan miqdarı karbon vahidləri şəklində digər ölkələrə sata bilər. Onlar öz kvotalarında bunu nəzərə alırlar, bu halda müəyyən bazar yaranır. Hazırda dünyada 6-cı maddə ilə bağlı dövlətlər arasında könnüllü bazar mövcuddur ki, dövriyyəsi 2.5 milyard ABŞ dolları təşkil edir. Əgər tənzimlənən bazar yaranarsa, hansı ki, bununla bağlı Bakıda qərar qəbul oluna bilər, bu vəsaitin 200-300 milyard dollara çatacağı ehtimal olunur. Bu zaman qiymətlər tənzimlənəcək, ticarət əlaqələri də genişlənəcək. Bu isə təbii ki, əlavə vəsait deməkdir, hansı ki,

yada keçiriləcək COP-dan sonra bu "üçlük" ənənəsi davam etsin. Prioritet bundan ibarətdir ki, hər bir ölkə növbəti 5 il üçün iqlimlə bağlı Milli Öhdəliklərini elan edir. 2025-ci ildə bunun növbəti mərhələsi olacaq, daha ambisiyalı hesabatlar, öhdəliklər gözlənilir. Bu üçlüyün əsas mandatı digər dövlətlərə bu istiqamətdə yardım etməkdir, bura həm texniki təlimlər vasitəsilə, həm BMT-ni səfərbər etməklə, həm də məsələnin siyasi əhəmiyyətini daha da önə çəkərək ölkələri məcbur edəcəyik ki, öhdəliklərini yerinə yetirsinlər.

Məsələn, Azərbaycanın 2030-cu il üçün müəyyən etdiyi hədəfləri var, 2040-cı il üçün karbon emissiyalarının 35 faiz azaldılması, 2050-ci il üçün SOCAR-ın "net zero" hədəfi. Artıq yeni elan edəcəyimiz öhdəliklərə görə, bu rəqəmləri artırmaq düşündürük. Biz üçlük ölkələri olaraq digər dövlətləri daha da təşviq edirik, həvəsləndiririk.

İqlim mövzusu Azərbaycan üçün kifayət qədər yenidir. Bunun da subyektiv və obyektiv səbəbləri var. Lakin hazırda ölkə başçısı İlham Əliyevin təlimatına uyğun olaraq global gündəlikdə duran məsələlərlə bağlı Azərbaycanın daha güclü mövqeyi formalaşdırır ki, iqlim danışıqlarından biridir. Əsas çətinliyimiz ondan ibarətdir ki, iqlim mövzusu artıq kifayət qədər siyasiləşmiş mövzuya çevrilib. Dünyada iqlimə yanaşmada fərqli qütblər var. Ümumiyyətlə, 17 danışıqlar qrupu fəaliyyət göstərir, bu da ondan xəbər verir ki, 17 fərqli mövqe var. Həmin mövqeləri bir araya gətirib yekunda müəyyən sənədləri razılaşdırmaq Azərbaycanın öhdəliyidir. Burada qərarların qəbulu üçün platforma yaradacağıq, yəni məsuliyyət hər bir ölkənin ayrılıqda öz üzərinə düşür.

—BMT bu istiqamətdə nə kimi köməklik göstərir və COP29-un səmərəli təşkilində dövlət qurumları və QHT-lərin birgə fəaliyyətini təmin etmək məqsədilə hansı tədbirlər həyata keçirilir?

—İlin əvvəlində COP-a hazırlıq prose-

Müsaibəni apardı: Aygün İBRAHİMOVA, "Respublika".